

חוב ברכה ראשונה בשל הפסק באמצע סעודה

במנחות (דף לו ע"א): סח בין תפילין לתפילין צריך לברך... **הך שיחה צורך ברכה**, ולא מפסקא.
הביאו מלח - נמי אין צריך לברך, שאף זו צורך ברכה שתהא פרוסה של ברכה נאכלת בטעם.
גביל לתורי - גביל את המורסן במים לצורך השוורים (לערב מים במזון השוורים).

❖ **מדוע דיבורים אלה אינם נחשבים הפסק בין הברכה לאכילה?**

הרמב"ם פסק בכלל האפשרויות שהובאו בגמרא, שאינן הפסק: רמב"ם ברכות פרק א הלכה ח: כל הברכות כולן לא יפסיק בין הברכה ובין הדבר שמברכין עליו בדברים אחרים, ואם הפסיק צריך לחזור ולברך שנייה, ואם הפסיק בדברים שהם מענין דברים שמברכין עליו אינו צריך לברך שנייה, כיצד: כגון שברך על הפת וקודם שיאכל אמר הביאו מלח, הביאו תבשיל, תנו לפלוני לאכול, תנו מאכל לבהמה וכיוצא באלו, אינו צריך לברך שנית, וכן כל כיוצא בזה.

רבי יוסף קארו (מחבר השולחן ערוך) בחיבורו כסף משנה ביאר את הטעם לפסיקה זו: **כסף משנה על הרמב"ם הנ"ל:**

ופסק רבינו בהבא מלח - כרבי יוחנן דהלכה כוותיה (כמותו) לגבי רב, ועוד דרב ששת קאי כוותיה. ובגביל לתורי פסק - כרב ששת דבתרא הוא (אמורא שחי בדור מאוחר יותר, ויש להניח שהכיר את דעות קודמיו והכריע), וכן פסק הרי"ף והרא"ש ז"ל.

❖ **כיצד ביאר הכסף משנה את פסיקתו של הרמב"ם?**

עם זאת, כתב הבית יוסף בשם הכל-בו, שאף שדיבורים אלו אינם מחייבים לשוב ולברך, אין להפסיק בהם לכתחילה: **בית יוסף אורח חיים סימן קסז סעיף ו:**

כתב הכל בו (סימן כד), דכל הני מילי דאמרין דלא הוו הפסק דוקא בדיעבד, כלומר, אבל לכתחלה לא יפסיק אפילו בדברים אלו.

ב. הפסק בשתיקה

שולחן ערוך אורח חיים סימן ר"ו סעיף ג:

כל אלו הברכות (שנאמרות לפני אכילה) צריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה. **הגה:** יותר מכדי דבור.

משנה ברורה על השולחן ערוך ס"ק יב:

יותר מכדי דיבור - היינו כדי שאילת תלמיד לרב, שהוא 'שלום עליך רבי', ויותר מהכי חשיב הפסק. **ומיירי בשתיקה, אבל דיבור אפילו מלה אחת הוי הפסק** כל שהוא שלא לצורך הברכה... עוד יש חילוק בין שתיקה לדיבור, דבדיבור הוא לעיכובא וצריך לחזור ולברך, אבל בשתיקה הוא רק לכתחלה, אבל בדיעבד אפילו שהה הרבה יותר מכדי דיבור אין צריך לחזור ולברך כל שלא הסיח דעתו בינתיים.

❖ **סכמ: כיצד ינהג מי שהפסיק בשתיקה או בדיבור אחר ברכה ראשונה, והאם מותר להפסיק לכתחילה?**

הקדמה:

הכרת הטוב היא ערך מוסרי ראשון במעלה. ההודאה הגדולה ביותר ראוייה לרבונו של עולם, שנותן לנו הכול ומיטיב עמנו בלא גבול.

כשאנו מברכים, אנו מגלים את האמונה שבתוכנו שה' הוא מקור הברכה, ולמעשה אנו נוטלים רשות מבורא העולם ליהנות מהשפע שנתן בעולם.

שאלה: מפקד שנאלץ לדבר בין ברכה ראשונה לאכילה, האם צריך לחזור ולברך? חיילים שעמדו להתפלל באמצע סעודתם האם צריכים לחזור ולברך ברכה ראשונה על אכילתם? ומה דין חייל שנרדם באמצע סעודתו וניעור לאחר זמן?

א. מקור הדין

חוב ברכה ראשונה נלמד מסברא, כפי שמבארת הגמרא:

תלמוד בבלי ברכות דף לה עמוד א,ב:

סברא הוא: אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה. תנו רבנן: אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל... אמר רב יהודה אמר שמואל: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר: 'לה' הארץ ומלואה' (תהילים, כד, א)... אמר רבי חנינא בר פפא: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל.

רשי על הגמרא:

אלא סברא הוא - ... דכיון דנהנה צריך להודות למי שבראם. **מעל -** כנהנה מן ההקדש, דכתיב 'לה' הארץ ומלואה.

ב. הפסק בין הברכה לאכילה

א. הפסק בדיבור

הגמרא בברכות דנה באופנים שונים של הפסק בדיבור בין ברכת 'המוציא' לאכילת הלחם:

תלמוד בבלי ברכות דף מ עמוד א:

אמר רב: 'טול ברוך, טול ברוך' - אינו צריך לברך, 'הבא מלח, הבא לפת' - צריך לברך; ורבי יוחנן אמר: אפילו 'הביאו מלח, הביאו לפת' - נמי אינו צריך לברך; 'גביל לתורי גביל לתורי' - צריך לברך; ורב ששת אמר: אפילו 'גביל לתורי' נמי אינו צריך לברך, דאמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר: 'וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֶׂדֶךָ לְבִהֶמְתֶּךָ' והדר 'וְאָכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ' (דברים יא, טו).

רש"י על הגמרא:

טול ברוך - הבוצע, קודם שטעם מן הפרוסה בצע ממנה והושיט למי שאצלו, ואמר לו: טול מפרוסת הברכה, אף על פי שסח בינתיים - אין צריך לחזור לברך, ואף על גב דשיחה הויא הפסקה כדאמרין

להתפלל בבית הכנסת:

משנה ברורה על השולחן ערוך הנ"ל ס"ק מז:

לא הוי הפסק - ולדעת המחבר בסעיף א, הוא דוקא כשמתפלל בביתו, אבל אם הולך לבית הכנסת הוי הפסק. אכן לפי מה שאנו נקטינן כדעת ההג"ה בסעיף ב, לא הוי הפסק אף כשהלכו לבית הכנסת, ורק אם לא הסיחו דעתם מלאכול.

ב. חייל שנרדם באמצע סעודתו

רא"ש תענית פרק א סימן יד:

פירש הראב"ד ז"ל... ישן אפילו בתוך הסעודה... הוה ליה כמי שגמר סעודתו וסילק, משום דאסח דעתיה למיכליה (הסיח דעתו מלאכול), וטעון ברכה למפרע וברכה לכתחלה... עד כאן דברי הראב"ד ז"ל...

מה שכתב דשינה הוי הפסק להצריך ברכה למפרע וברכה לכתחלה, לא סבירא לי, דשינת עראי דאדם ישן בתוך סעודתו לא הויא היסח הדעת. ולא דמי להא דתניא בתוספתא דברכות (פ"ד) בעל הבית שהיה מיסב ואוכל, קראו חבירו לדבר עמו, אין צריך ברכה למפרע וכו', הפליג, צריך ברכה למפרע, וכשהוא חוזר צריך ברכה לכתחלה. דהתם פליג בדברי העוסקים (הפליג בדברי העוסקים) ואיכא היסח הדעת, אבל בשינת עראי שאדם ישן לאונסו ליכא היסח הדעת... וכן נהגו כל העולם דשינה בתוך הסעודה לא הוי הפסק.

❖ **אדם שנרדם באמצע סעודתו, האם צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה כשהתעורר ורוצה להמשיך באכילתו? מהי נקודת המחלוקת שבין הראב"ד לבין הרא"ש בדין זה?**

השולחן ערוך פסק כרא"ש:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קעח סעיף ז:

אדם שישן בתוך סעודתו שינת עראי, לא הוי הפסק. **הגה:** וכן אם הפסיק בשאר דברי רשות, כגון שהוצרך לנקביו וכיוצא בזה.

משנה ברורה על השולחן ערוך ס"ק מח:

שינת עראי - ואפילו אם שהה משה זמן לערך שעה, כיון שנאנס בשינה לא מקרי הפסק ואין צריך לברך המוציא... ואם ישן על מטתו שינת קבע, הוי הפסק דזהו סילוק והיסח הדעת לדברי הכל.

ד. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

א. הגומר בדעתו לסיים אכילתו ולאחר מכן נמלך ורוצה להמשיך ולאכול, מחויב לשוב ולברך.

ב. דוקא כשדעתו חלוטה לסיים האכילה ונמלך להמשיך ולאכול, מחויב לחזור ולברך, אך אם לא גמר דעתו לכך, כגון שעסק בענינים אחרים, או עמד להתפלל, או שישן שינת עראי, ודעתו הוסחה, אך כלל לא גמר בדעתו להפסיק ארוחתו, לא נחשב סילוק מהסעודה ואינו צריך לברך מחדש על המשך אכילתו.

ג. הפסק באמצע הסעודה

א. חיילים שעמדו להתפלל באמצע סעודתם

תלמוד בבלי חולין דף פו עמוד ב, דף פז עמוד א:

רב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב, הוו יתבי בסעודתא, קאי עלייהו (עמד עליהם) רב יבא סבא, אמרו ליה: הב ליבירי! הדור אמרו ליה: הב לישתי! אמר להו רב יבא סבא, הכי אמר רב: כיון דאמר הב ליבירי - איתסר ליה למשתי חמרא (אסור לו לשתות יין נוסף עד שיברך ברכת הגפן לפניו)... משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר (אי אפשר לשתות ולברך יחד).

רש"י על הגמרא:

קאים עלייהו - משמש בסעודה היה.

הב ליבירי - מזוג כוס לברכת המזון, וחזרו ונמלכו ואמרו מזוג לשתות.

כיון דאמר הב ליבירי - גליא בדעתיה דגמרה סעודתא (גילה בדעתו שגמר סעודתו) ואסור לשתות עד שיברך לפניו, שאין מצטרפת לסעודה ראשונה.

משתא וברוכי בהדי לא אפשר - הלכך, כי אמר הב ליבירי, נתנו דעתם לפסוק מלשות.

❖ **מדוע האומר שרוצה לברך ברכה אחרונה, אם נמלך בדעתו להמשיך באכילה, צריך לברך שוב ברכה ראשונה?**

תוספות על הגמרא הנ"ל:

משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר - מכאן היה אומר הר"ר יום טוב, שאם עמד מאכילתו והתפלל, כשחוזר ובא לאכול, צריך לברך ברכת המזון וליטול ידיו ולברך המוציא, משום דמיכל וצלווי בהדי הדדי (לאכול ולהתפלל יחד) לא אפשר. ואין נראה, דלא דמי כלל משום דהכא הב ונבירי הוי גמר דבר והוי הפסק... אי לאו דאפשר בהדי הדדי, אבל תפלה לא הוי גמר לסעודה, דאטו אם בירך בסעודה על הרעמים או אפילו בורא פרי הגפן יצטרך ליטול ידיו ולברך המוציא משום דמיכל וברוכי בהדי הדדי לא אפשר! ובהדיא אמרינן בערבי פסחים (דף קב.) דאם הניחו מקצת חבירים ועקרו רגליהן לילך לבית הכנסת כשהם חוזרין אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה אף על פי שהתפללו בנתיים.

❖ **המפסיק מאכילתו כדי להתפלל, האם צריך לחזור ולברך כשחוזר לאכול? מהי נקודת מחלוקת בין רבי יום טוב לתוספות בדין זה?**

השולחן ערוך פסק כדעת התוספות:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קעח סעיף ו:

מי שנזכר בתוך הסעודה שלא התפלל ועמד להתפלל, אפילו אם אין שהות לגמור סעודתו ולהתפלל, שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל, עם כל זה לא הוי הפסק.

המשנה ברורה הוסיף שנחלקו השולחן ערוך והרמ"א בתחילת הסימן (קעח), בדין מי שלא התפלל במקום האכילה אלא הלכו

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד כתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן

כתיבה ועריכה: רב"ט ר' יצחק ענתבי

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולהגובות: bmlhalacha@gmail.com

